

ประโยค ป.ธ. ๙
 แต่ง ไทยเป็นนคร
 สอบ วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญขันติราชธรรมเพื่อประชาชนในการปกครองบ้านเมืองและกล่าวโดยเฉพาะข้อที่พระมหากษัตริยาธิราชเจ้ามีพระราชหฤทัยกล้าหาญอดทนต่อโลกะ โทสะ โมหะ ที่เกิดขึ้นเพราะได้ประสบอารมณ์ที่มายั่วให้เกิด ทรงอดทนต่อเวทนามีเข็มนร้อนเป็นต้น ทรงตรากตรำอดทนปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ทรงอดทนต่อถ้อยคำที่มีผู้กล่าวขู่รักษาพระราชหฤทัยและพระอาการ พระกายพระวาจาให้สงบเรียบร้อย ดังนี้จัดเป็นขันติ

เมตตาและขันติย่อมต้องเนื่องกันและอาศัยกัน บารมีข้อ ๕ อันได้แก่เมตตา กับทศพิธราชธรรมข้อ ๕ คือขันติ ธรรมทั้งสองข้อนี้แม้จะมีชื่อธรรมะต่างกัน แต่การปฏิบัติมันย่อมต้องต่อเนื่องกันและอาศัยกัน คือเมตตานั้นจะต้องมีขันติช่วยอยู่ จึงจะปฏิบัติไปในเมตตานั้นได้ และได้สม่าเสมอแม้ในข้อขันติเหล่านั้น จะเป็นขันติได้ก็ต้องมีเมตตาสนับสนุนอยู่

ในข้อว่า จะเป็นเมตตาต้องมีขันติสนับสนุนนั้น ก็คือว่า ความมุ่งดีปรารถนาดีหรือความรักใคร่ปรารถนาให้เป็นสุข อันเป็นความหมายของเมตตานั้น ตรงกันข้ามกับโทสะพยาบาท เพราะฉะนั้น หากว่าเกิดโทสะพยาบาทขึ้นก็ต้องมีขันติ คือ อดทนดับโทสะพยาบาทลงไป และมีขันติอดทนต่ออารมณ์อันเป็นที่ตั้งของโทสะพยาบาท อนึ่ง ในการอบรมเมตตานั้น นอกจากต้องไม่ให้จิตใจประกอบด้วยโทสะพยาบาทแล้ว ยังต้องไม่ให้เมตตานั้นนำไปเกิดราคะสีเนหาอันเป็นกิเลส เพราะฉะนั้น จะต้อง มีขันติอดทนต่อราคะสีเนหาอันเป็นตัวกิเลส หากเกิดขึ้น อดทนต่ออารมณ์อันเป็นที่ตั้งของราคะสีเนหาด้วย เมื่อเป็นดังนี้ การอบรมเมตตาจึงจะเป็นไปได้

ส่วนข้อที่ว่าขันตินั้นต้องมีเมตตาอุปถัมภ์ด้วย ก็โดยที่ว่า ขันติคือความอดทนนั้น ถ้าหากว่าอดทนอย่างเดียวโดยไม่มีจิตใจที่เข้มแข็งด้วยธรรมะคือเมตตาเข้ามาช่วยด้วยแล้ว ก็ยากที่จะปฏิบัติขันตินั้น ได้นานได้สำเร็จดังเช่นเมื่อกิเลสกองโลกก็ดี กองโกรธก็ดี กองหลงก็ดี เกิดขึ้น หรือเมื่อพบกับอารมณ์อันเป็นที่ตั้งของกิเลสเหล่านี้ ตั้งใจว่าจะมีขันติ คือ อดทน เพราะฉะนั้น ในการอดทนนั้น จำเป็นที่จะต้องอดทนใจคืออดทนกิเลส แต่หากว่ากำลังของขันตินั้นน้อย ขันติก็จะพ่ายแพ้ กิเลสก็จะชนะ แต่ถ้ากำลังของขันติมีกำลังแรง จึงสามารถอดทนได้ และในการที่จะทำให้ขันติมีกำลังมากขึ้นนั้น ก็จะต้องหาทางปราบกิเลสกองโลกโกรธหลงในใจลงด้วย หาทางปราบอารมณ์อันเป็นที่ตั้งของกิเลสเหล่านั้นลงด้วย โดยที่ต้องอาศัยเมตตา หรือตั้งจิตปรารถนาให้เป็นสุขนี้ แผ่จิตตั้งนี้ออกไปเหมือนอย่างเอาน้ำพรมลงไปที่ใจกำลังร้อนอยู่ด้วยอำนาจของกิเลสและอารมณ์ของกิเลสเหล่านี้ กิเลสเหล่านี้เป็นเหมือนไฟที่ลุกขึ้นเผาใจอยู่ เมื่อถูกน้ำคือเมตตาพรมลงไปแล้ว ก็จะทำให้ไฟคือกิเลสอารมณ์คือกิเลสนี้ดับลงไป หรือว่าลดความร้อนลงไป ลดกำลังลงไปทำให้ขันติสามารถอดทนได้ดียิ่งขึ้น และเมื่อมีเมตตาเต็มทีขึ้นแล้ว ก็จะดับกิเลสดับอารมณ์ของกิเลสลงได้ ๆ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

ประโยค ป.ธ. ๙
ตัวอย่าง แต่งไทยเป็นมคร

พ.ศ. ๒๕๖๔

รฎฐปสาสเน หิ ราชา มหาขตติโย รฎฐจันน์ หิตาย สุขาย ขนฺตี
ปริปุเรติ ฯ ยํ โส วีรชาโต ขโม โหติ จกฺขวาทีปถมาคตารมมณันน์ ผุสนโต
อุปฺปนฺนํ โลภโทสโมหํ, ขโม สิตฺตฺมหาทีนํ ทุกฺขํ, ขโม ทฺรุตฺตํ
ทฺรุตฺตํ วจนปถํ, อนกฺวิธกรณียปริปุเรเน สารีริกํ เวทนํ ทุกฺขํ
ติพฺพานํ ขรํ กฏฺกํ อสาดํ อมฺนาปํ ปาณฺหรํ อธิวาสกชาติโก
โหติ, อิทํ ขนฺตีติ สงฺขํ กจฺจติ ฯ

ยา จ ทสนนํ ปารมํ นวมภูตา เมตฺตา ยา จ ทสฺวิธํ ราชรมฺมานํ
นวมภูตา ขนฺตี, ตทฺถยํ นามนํ นานาปี โหติ อถฺยมมถฺยสฺส ปน ปจฺจโย
โหติ, ตทฺถยานถฺจ ปฏฺิปตฺติ อถฺยมมถฺยนิสฺสิตา โหติ ฯ กถํ ฯ
ขนฺตีปริภาวิตา ขนฺติอนุคฺคหิตา เมตฺตา สฎฺฐํ ปวตฺตติ เมตฺตาปริภาวิตา
เมตฺตานุคฺคหิตา ขนฺตีปี สฎฺฐํ ปวตฺตติเยว ฯ

ตฺตรายํ อธิปฺปาโย ฯ มิขฺชติ สนิยฺยติ เอตฺยาติ เมตฺตา ฯ อถฺวา
เมตฺตา นาม สตฺเตสฺ เมตฺตายนํ เมตฺตายิตตฺตํ สตฺตํ วา สุขกามตา ฯ
สา พฺยาปาทปจฺจนีกา โหติ ฯ ตสฺมา หิ ยทา พฺยาปาโท อุปฺปนฺโน โหติ
ตทา ตํ วุสเมตฺตํ ขนฺตี อุปฺปาเทตฺตพฺพา พฺยาปาทีนํ จ อารมฺมณํ
อธิวาสขนฺตี อุปฺปาเทตฺตพฺพา ฯ อปฺิจ เมตฺตาภาวนากาเล น เกวลํ พฺยาปาท-
สมฺปยุตฺตํ จิตฺตํ น อุปฺปาเทตฺตพฺพํ, อถฺโข เมตฺตาสนฺนลกฺขโณ ราโคปี
น อุปฺปาเทตฺตพฺโพ ฯ ตสฺมา ตทา อุปฺปชฺชิตฺตพฺพรากสฺส เจว รากนีนํ
อารมฺมณถฺจ ขนฺตี อิจฺฉิตฺตพฺพา ฯ เอวํ สติ เมตฺตาภาวนา สฎฺฐํ ปวตฺตติ ฯ

ยํ “สา ขนฺตี เมตฺโตปตฺถมฺภิตา อิจฺฉิตฺตพฺพาติ วุตฺตํ, ตตฺถายํ
อธิปฺปาโย ฯ สเจ หิ ขนฺตีสมนฺนาคโต เอกนฺเตน ขเมยเยว ตสฺส
อุปตฺถมฺภกปจฺจยฺภูเตน เมตฺตาธมฺเมเน จิตฺตสฺสาโท น ภเวยฺย, จิรํ ขมิตฺตํ เจว
ตํ ขนฺตี สาเชตฺตํ จ ทุกฺกรํ โหติ ฯ เอตฺถ โลภโทสโมหสงฺขาตํ กิเลสํ

อุปพนกาเล วา โลกนียาทีหิ อารมมณเหหิ สมุปลโยคกาเล วา ขนฺติโกมฺหีหิติ
 อุปฺปชฺชฆมานเจตนา นิตฺตสนฺนํ หุตฺวา ทฎฺฐพฺพา ฯ ตสฺมา กิเลสอชิวาสน-
 สงฺขตา เจตสิกขนฺติ อิจฺฉิตพฺพา ฯ สา จ พลวตี อิจฺฉิตพฺพา ฯ สเจ
 ปน ขนฺติ พุพฺพลา ภเวยฺย, ปราชยํ ปาปฺณาติ น กิเลสํ รูปสมเหตุํ สกฺโกติ,
 เอวํ สติ กิเลสานํ ชโย นาม ภวตี ฯ สเจ ขนฺติ มหพฺพลา ภเวยฺย, ขมนกิจจํ
 กาคฺตุํ สกฺโกติ จิรญจ ชาคฺตุํ สกฺโกติ ฯ อปีจ ขนฺติยา มหพฺพลาภาวํ อิจฺฉนฺเตน
 โลกโทสโมหสงฺขตา กิเลสา วิภวณฺติทพฺพา โหนฺติ โลกนียาทีหิ อารมมณานิ
 จ ฯ เอวรูโป หิ กิเลสนิกคฺโค โปสุชฺชูปสํหารกามตาสงฺขาทํ เมตฺตํ ปฎิจฺจ
 สมिच्चตติ ฯ ถลํ ฯ โลกาทิกิเลสานํ ปน โลกนียาทีนญจ อารมมณานํ วเสน
 อาตุรจิตฺตํ อุตเทน ปรีปฺโผเสนฺโต วิย เมตฺตตาย ผเรยฺย ฯ กิเลสา หิ
 อุกฺกุชฺหิตฺวา พยฺหมาโน อคฺคิ วิย จิตฺตสนฺตาปา โหนฺติ เต เมตฺตโตทเกน
 ปรีปฺโผสียมานา นินฺพพายนฺติ เตสํ วา ปน อนฺตาโปปี พลปี ปริหายนฺติ,
 ตโต ขนฺติ ภิชฺชโยโส ขมนกิจจํ กาคฺตุํ สกฺโกติ, เมตฺตาปริภาวิตา หิ
 ขนฺติ โลกาทิกิเลสํ เตสญจ อารมมณานิ นินฺพพาเปตฺตุํ สกฺโกติ ฯ

พระมหาโพธิวงศาจารย์ สุรเตโช วัดราชโอรสาราม แต่ง
 สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.